

УДК 332; 324.2

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

О. Бочко, асистент

Мукачівський державний університет

Ключові слова: землі сільськогосподарського призначення, економічне регулювання, ефективність, використання, відтворення земель.

Стаття присвячена проблемі ефективності використання та відтворення земель сільськогосподарського призначення в сучасних умовах. Баланс використання та відтворення земельних ресурсів може бути досягнутий шляхом застосування певних заходів науково-технічного прогресу, нових теоретичних і методологічних основ у сфері агропромислового комплексу, використання ефективного механізму компенсацій з боку землевласників.

Постановка проблеми. Економічна характеристика земель сільськогосподарського призначення сьогодні є несприятливою. Критичний рівень забрудненості, висока кислотність, рівень вітрової та водної ерозії а також інші складові унеможливають процес відтворення земельних ресурсів, а тому потребують негайного втручання в практику. Земельні ресурси України на сьогодні потребують ефективного використання та відтворення. Особливо це стосується земель сільськогосподарського призначення, оскільки від рівня їх родючості залежить врожайність продукції, її якість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідна роль створення умов економічного регулювання земельних відносин зумовлена ефективністю використання та відтворення останніх. На сьогодні цими питаннями займаються такі вчені, як А. М. Третяк, В. М. Трегобчук, Л. В. Паламарчук, П. Т. Саблук, М. Г. Ступень, В. Я. Месель-Веселяк, І. Р. Михасюк, Є. Й. Майовець та інші. Основна проблематика досліджень вчених зводиться до вдосконалення методичних положень підвищення ефективності використання та відтворення земельних ресурсів України. Проте в цій проблемі завжди залишаються невирішеними окремі питання, оскільки земельні ресурси є невичерпним джерелом, а земельні відносини постійно змінюються та вдосконалюються залежно від ситуації в країні. Високо оцінюючи надбання вітчизняних та зарубіжних учених, звертаємо увагу на те, що ефективність використання та відтворення земельних ресурсів потребує подальшого поглибленого вивчення і вдосконалення.

Постановка завдання. Невирішеність окремих питань ефективного використання земель сільськогосподарського призначення вимагає пошуку та встановлення причин погіршення, потребує негайного втручання. Баланс використання й відтворення земельних ресурсів може досягатися використанням конкретних заходів щодо якісно нових теоретичних та методологічних засад земельних відносин, психологічним сприйняттям людиною екологічних проблем

сучасності та застосуванням механізму відшкодування витрат і вчасного внесення добрив та поліпшення якості ґрунтів.

Виклад основного матеріалу. Відтворення земельних ресурсів – одне з найважливіших завдань сучасного людства, яке вимагає від останніх постійного піклування про рівень родючості земель, боротьби з ерозією тощо.

Відтворення земельних ресурсів визначається їх інтенсивністю. Рівень інтенсивності використання земельних ресурсів визначається такими показниками:

- ступенем господарського використання землі, який розраховується діленням площі сільськогосподарських угідь на всю земельну площу господарства;
- ступенем розораності, що обчислюється як частка від ділення площі ріллі й багаторічних культурних насаджень на площу сільськогосподарських угідь;
- коефіцієнтом повторного використання землі, який визначається відношенням посівної площі разом з площею повторних посівів до посівної площі господарства;
- ступенем меліорованості, що визначається як відношення площі меліорованих земель (зрошуваних, осушених) до загальної площі сільськогосподарських угідь;
- питомою вагою інтенсивних культур (цукрових буряків, льону, картоплі, овочів, соняшнику, зернової кукурудзи, коноплі) у загальній площі підприємства.

Зазначимо, що використання цих показників є неоднаковим для сільськогосподарських підприємств через різні види ґрунтів, яких в Україні нараховують понад 30 видів, з різним співвідношенням природної та штучної родючості. Тобто важливо визначити міру раціоналізації для кожного з показників господарства. Так, наприклад, надмірне розорювання земельних ділянок у багатьох господарствах призвело до інтенсивного розвитку водної та вітрової ерозії, водночас для ґрунтів інших сільськогосподарських підприємств підвищило їх родючість.

За останні сім років площа сільськогосподарських угідь сільськогосподарських підприємств значно скоротилася. Це прослідковується не лише в конкретних областях, а й в Україні загалом (див. табл.)

До заходів, що можуть забезпечити збереження землі та відтворення її родючості, належать:

- здійснення державою комплексу робіт з охорони земель і відновлення родючості ґрунтів;
- застосування ґрунтозахисної системи землеробства (безвідвальна і контурно-ландшафтна оранка, зернопарові сівозміни, протиерозійні машини, спеціальна система добрив, обґрунтовані норми і строки сівби, заміна застарілих культур, полезахисне лісорозведення, закріплення ґрунтів посівами багаторічних трав, смугове розміщення посівів і парів, створення куліс, терасування схилів тощо);
- раціональна хімізація, збільшення доз органічних добрив, стабілізація гумусу і забезпечення його бездефіцитного балансу в ґрунтах;
- ширше застосування біологічних методів захисту рослин, окультурення природних лук і пасовищ;

- відведення для несільськогосподарських цілей непридатних земель, оптимізація розміщення будівель, проведення землевпорядних робіт (особливо у зв'язку з паюванням земельного фонду та орендою землі) на виключно науковій основі;

- здійснення комплексу робіт так званого капітального ремонту ґрунту (землювання), що потрібно провадити насамперед на еродованих землях (щорічне внесення по 15-20 т/га гною зі значним додаванням мінеральних добрив в останній рік, висіванням бобових культур для приорювання соломи, використанням рослин-меліорантів та інших методів біологічного відтворення родючості ґрунту, формування гумусного шару в низькородючих горизонтах) [4, с. 129-130].

Таблиця

Площа сільськогосподарських угідь сільськогосподарських підприємств та громадян на кінець 2007 р., тис. га*

Регіон	2000 р.	2003 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2007 р. до 2000 р., %	2007 р. до 2006 р., %
Україна	38421,4	37638,2	37039,4	36801,5	36754,7	95,7	99,9
Закарпатська область	433,4	420,4	413,8	410,5	410,5	94,7	100,0
Львівська область	1131,9	1086,3	1054,3	1052,9	1043,9	92,2	99,0
Івано-Франківська область	524,4	504,6	498,9	497,2	490,8	93,6	99,1
Тернопільська область	1030,2	1004,9	970,1	958,8	958,4	93,0	99,9
Хмельницька область	1051,6	1452,1	1452,3	1447,6	1453,5	138,2	100,4
Чернівецька область	458,6	458,2	454,0	450,7	451,7	98,5	100,2
Київська область	1560,7	1557,6	1541,6	1538,3	1532,0	98,2	99,6

* Розраховано за даними Головного управління статистики у Львівській області [3].

Зазначимо, що до цього переліку варто додати впровадження досягнень науково-технічного прогресу, але потрібно враховувати ті, які були впроваджені лише в систему сільського господарства нашої країни зокрема.

Проте всі перелічені заходи можуть здійснюватися лише за умови належного рівня фінансування та (визначено практикою) окупуються за 2-3 роки.

Перехід до ринкових методів відтворення земельних ресурсів в аграрному секторі економіки значною мірою унеможливив використання бюджетних коштів. Деякі вчені, зважаючи на потребу бюджетної форми фінансування, застерігають від їх переоцінки, оскільки така форма фінансування гальмує розвиток галузі, робить її заручником фінансових органів) [1, с. 743].

Проте й тут існують певні протиріччя. Так, М. В. Щурик зазначає, що використання коштів, які спрямовані на збереження земельних ресурсів екологічно чистими, не завжди було ефективним. Відсутність належних складських приміщень для збереження добрив та отрутохімікатів, певна невизначеність щодо їх складу, обсягу та оптимальної структури часто спричиняли значне забруднення та отруєння земельного фонду колгоспів і радгоспів [5, с. 69].

Сучасні досягнення ґрунтознавства дають змогу не тільки узагальнити умови максимального розвитку ефективної родючості, а й розробити спроби їх досягнення для всіх типів ґрунтів. Успіхи цієї науки, зокрема, ефективно використовувалися у вирішенні низки важливих завдань у галузі сільського господарства:

- при внутрішньогосподарському землевпорядкуванні господарств, впровадженні в них правильних сівозмін, системи обробітку й удобрення;
- при виділенні земель, що потребують докорінної меліорації – вапнування, гіпсування, осушення і зрошення;
- при визначенні лісопридатності територій і проведенні агролісо-меліоративних заходів;
- при окультуренні радіаційно забруднених земель у зоні Чорнобильської катастрофи тощо [2, с. 70].

Висновки. Оцінка земельних ресурсів аграрного сектору дає змогу стверджувати, що в цілому на сучасному етапі не вироблено жодної програми “використання-відтворення”, яка б забезпечила ефективне використання та відтворення земельних ресурсів. Виходом з такої ситуації повинні бути вчасна та правильна система фінансування сільськогосподарського сектору, ефективне впровадження науково-технічного прогресу щодо земельних фондів, застосування ґрунтозахисної системи землеробства, здійснення комплексу робіт щодо землювання загалом. Перспективи подальших досліджень полягають у вдосконаленні системи відтворення та ефективного використання земельних ресурсів нашої країни.

Бібліографічний список

1. Антоненко І. Формування ринково орієнтованого механізму лісового господарства України / І. Антоненко, І. Дзюбенко // Регіональна економіка. – 2005. – № 4. – С. 741.
2. Копитко В. І. Реформування та регулювання економіки регіонального агропромислового комплексу : монографія / Копитко В. І. – Львів, 2005. – 550 с.
3. Сільське господарство Львівщини у 2007 р. : стат. зб. / Головне управління статистики України у Львівській області ; за ред. С. О. Матковського. – Львів, 2008. – 173 с.
4. Хоружний М. Й. Організація агропромислового комплексу : [підручник] / М. Й. Хоружний. – К. : КНЕУ, 2001. – 382 с.
5. Щурик М. В. Фінансування екології відтворення земельних ресурсів аграрного сектору Карпатського макрорегіону / М. В. Щурик // Фінанси України. – 2007. – № 3. – С. 67-74.

Бочко А. Эффективность использования и воспроизводства земель сельскохозяйственного назначения

Статья посвящена проблеме эффективности использования и воспроизводства земель сельскохозяйственного назначения в современных

условиях. Баланс использования и воспроизводства земельных ресурсов может быть достигнут путем применения определенных мер научно-технического прогресса, новых теоретических и методологических основ в сфере агропромышленного комплекса, использования эффективного механизма компенсаций со стороны землевладельцев.

Ключевые слова: земли сельскохозяйственного назначения, экономическое регулирование, эффективность, использование, воспроизводство земель.

Bochko O. Effective use and reproduction of agricultural land

The article is dedicated to the problem of effectiveness of using and reproducing of lands of agricultural purpose in modern conditions. The balancing of using and reproducing of land resources can be achieved by means of application of the certain measures as for new theoretical and methodological bases in the sphere of agricultural complex, with the help from the site of mechanism of compensations of bosses for the land resonates.

Key words: the lands of agricultural purpose, economic redulation, effectiveness, using, lands reproducing.